دیمانەی تەلەفزیۆنی کەناڵی گەلان لەگەڵ بەڕێز حەکیم سەرۆکی هاوپەیمانەتی هێزەکانی دەوڵەتی نیشتمانی

پێشکەشکار: 20 ساڵ بەسەر پرۆسەی سیاسی تێپەڕ بوو، تۆش سەرکردەی تێیدا، بەبێ لایەنانە چۆن ئەو قۆناغە هەڵدەسەنگێنیت ؟ بەو هەموو ساڵانەی تێپەڕ بووە؟

سەماحەتی حەکیم

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان

سڵاو بۆ ئێوە بینەرانی خۆشەویست

لەڕاستیدا قۆناغێکی نموونەیی نەبوو، لەم 20 ساڵەدا، دەستکەوت و سەرکەوتنی تێدا هەبوو، شکست و شکانیشی تێدا هەبوو، هەر وەك کاروانی مرۆڤ بەسەر کەوتن و دابەزینی بەخۆیەوە بینی، وەك هەرکاری دە بەسەردەکەوێت و دادەبەزێت، بەم شێوەیە ژیان بەردەوام دەبێت، پێم ئەمە ئەگەر ویستمان دادپەروەرانە و بە مەوزووعیەت هەر دیاردەیەك هەڵبسەنگێنین پێویستە پێش هەموو شتێك بارودۆخی بزانین و شتەکانی دەروبەریشی ڕوون بێت لامان، ئەمە وڵاتێکین 50 ساڵە لەشەڕی بەردەوام داین، هەرچەندە شەڕەکان جۆراوجۆربوون، لەوانە برسێتی لەوانە ئابڵووقە لەوانە ئەو کێشانەی دووچاری عیراقییەکان هات، بەڵام 50 ساڵە ئەمە لەشەڕ و گێژاوێکی بەردەوام داین، بۆیە کە دەمانەوێت دۆخمان هەڵبسەنگێنین، پێویستە سەرنجی سروشت و ڕکابەرییەکان بدەین کە بەسەر عێراقییەکان هاتووە، هەروەها سەیری ئەو فرەییە بکەین کە لەسروشتی عێراق هەیە، پێکهاتەکان ، مەزهەبەکان ، نەتەوەکان ، هێزەکان، قەبیلەکان ، ئاینەکان و ناوچەکان و دۆخەکان، دۆخی دەرووبەر و دۆخی نێودەوڵەتی و هێزی تیشك دانەوەی لەسەر ئەزموونی عێراقی، ئەوانە هەمووی بوونە هۆکاری ئەوەی تیشکدانەوەی خراپی لەسەر دۆخی ناوخۆی عێراقی هەبێت، کاتێك هەموو ئەوانە دەپێوین، من پێم وایە ئەمە ئێستا بەرەو پێش دەچین، ئەمڕۆ کاتێك هەڵسەنگاندن دەکەین دەبینین کەشی سیاسی بووتە کەشێك کە زمانی هاوبەشی تێدایە، قسەو تێگەیشتن و دەرچە و ئەنجامی هاوبەش لەنێوان سەرکردە سیاسییەکان هەیە، لەسەر ئاستی ئەمنی ، ئەمڕۆ شارەکانمان بەشێوەیەکی بەرچاو ئەمن و ئاسایشی تێدایە، ئەمن بەرقەرارە و ئەو شوێنی ڕاستەقینە هەیە بۆ ئەوەی خانەکانی تیرۆر هەڵبوەشێتەوە، چەندین قوربانی گەورە درا بۆ ئەوەی هەموو بستێکی عێراق ئازاد بکرێت و هەموو شانەکان تیرۆریش هەڵوەشێتەوە، کە ئەو شانانەی کە جێی نیگەرانی عێراقییەکان بوو، لەسەر ئاستی کۆمەڵگا ئەو گرژی و هەرایەی لە کۆمەڵگە هەبوو، وەك پێکهاتەی مزهەبی و نەتەوەیی ئێستا بووەتە ئاشتەوایی و خۆشەویستی و یەکگرتن لەنێوان عێراقییەکان، دۆخی کارگێری و خزمەتگوزاری بەرەو جوزەیی ڕۆیشتوە و ئەکتیفە، خێرو بێری وڵات

بەڕێژەیەکی باش لەشوێنی خۆی سەرف دەکرێت.

ئەمە لە هەموو شتێك لەچاو وڵاتانی دەوروبەر لەپاشین، بەڵام بە بەراورد بە ڕکابەرییەکانمان و بە کێشەکانمان ئەمە لە پێشین، لە 20 ساڵ توانیمان هەموو ئەو قەیرانانە تێپەڕ بکەین، ئێستا وڵات بەرەو ڕێکخستنێکی هەنگاو بەهەنگاو دەڕوات، ئەوەش پێشکەوتنێکی گرنگە بە بۆچوونی من.

پێشکەشکار: ئەو هەلە بەیانییە سەرکەتووی ئاماژت پێکرد، گوێگر وا دەزانێت کە ناکۆکییەکان هێشتان ماون، هەروەها کێشەی سوننە لەگەڵ سوننە بەشێوەیەگی گەورە ماوە، هەروەها کێشەی شیعە لەگەڵ شیعە بەشێوەیەکی گەورە هەیە، باشە چۆن پێشکەوتن هەیە لەکاتێکدا ناکۆکییەکان لەهەندێك شوێن گەیشتوتە شکانی ئێسقانەکان ؟

سەماحەتی حەکیم:

یەکەمین ناکۆکی، جۆراوجۆری خوی مرۆڤ و مرۆڤایەتی و کۆمەڵگەکان، ئەو کۆمەڵگا یەی ناکۆکی تێدا نەبێت، ئەگەر هەموو بەیەك جۆر بیرکردنەوە بن، ئەوا گومان لە عەقڵ و مەزاجیان دەکەین، گومان لە سروشتی مرۆڤ و پێویست لەو دەکەین، وەك ئاماژەم پێکرد لە ڕۆژێك لە ساتێك ڕووبەڕووبوونەوە لە نێوان پێکهاتەکانی شیعە و سوننە و نەتەوە جیاوازەکان بوو، ئەمڕۆ ناکۆکی و جیاوازی بۆچوون لە لەنێو یەك پێکهاتەش هەیە، ئەوەش واتای ئەوەیە لە مۆرکی مەزهەبی و تایفی دوور کەوتوتەوە، و ڕیچکەیەکی سیاسی وەرگرتوە، ناکۆکی سیاسی دیاردەیەکی تەندروستە لەهەموو ڕژێمێکی دیمۆکراسی، هەموو دیمۆکراسییەکان لەسەر لایەنگری و بەرهەڵستکاری بنیات نراون، ڕای و ڕای بەرامبەر، ئەوە ئەوەی تر بەهەڵە دەردەخات، خەڵکیش هەڵسەنگاندنی خۆی دەکات و دەنگ بەو کەسە دەدات کە لەگەڵ بۆچوون و ڕای ئەو دەگونجێت، تاقیکردنەوەی خۆی دەکات یان سەرکەوتو دبێت یان نا، ئوو کات دەتوانێت جارێکی دیکە بەلایەکی تر دەنگ بدات، ئەوە هەمەجۆرییە لە ڕا و جیاوازی لە بۆچوون کاتێك لنێو یەك پێکهاتەی و لەنێو یەك ڕەنگ، ئەوەش واتای ئەوەیە ڕەنگەکە سیاسییە مەزهەبی نییە، ئەوەش بەش بەحاڵەی خۆی پێشکەوتنێکە لە ڕووی سروشت دیموکراسیەتدا.

پێشکەشکار

بۆچوونەکەت زۆر جوانە سەماحەتی سەید، کاتێك گوتت ئاژاوەکە کۆمەڵگەییە، ئەو ڕووبەڕووبوونەوەیەی کە کۆمەڵگەیی بوو لە سەردەمی تایفی بەهۆی کارێکی سیاسی بوو، ئێستا لەکۆڵ شەڕی کۆمەڵگەیی بووینەوە، کۆمەڵگە توانی بەخۆی خۆی ڕێکبخات، ئێستا شەڕی سیاسی ماوە کە ئێستا ڕوودەدات، دەتوانی شیکردنەوەی بۆ بکەیت و یان وەسفێك بۆ هۆکارەکانی؟ تۆ چی لەمبارەیەوە دەڵێیت؟

سەماحەتی حەکیم:

وەك ئاماژەتان پێکرد تایفیەت لە عێراق تایفیەکی کۆمەڵگەیی نەبوو، بەڵکو سیاسی بوو، بکەری سیاسیش ئەو کەسە بوو کە ئەمڕۆ جێی پەنجەی جێهێشت، ئەمڕۆ کاتێك باسی ئاشتەوایی و خۆشەویستی کۆمەڵگا دەکەین، ئەویش بە شێوەیەك لە شێوەکان زمانی هاوبەشی سیاسییەکان ئاشکرا دەکات ئەوەش من سەرەتای قسەکانم ئاماژەم پێدابوو، ئەمڕۆ باسی هاوپەیمانەتی بەڕێوەبردنی دەوڵەت دەکەین کە 280 کورسی پەرلەمانییە و چەندین هێزی سیاسی لەچەندین پێکهاتەی سیاسی پێکهاتوە و بوونەتە ئامێز و پاڵپشتی بۆ ئەو حکومەتە ، ئەوە واتای ئەوەیە خاڵی هاوبەش هەیە و دیدێکی ڕوون و کاغەزی رێکەوتنی سیاسی هەیە کە سیما و نەخشەی

ڕێگای تێدایە كە دەكرێت سیاسییەكان تێیدا لێك لێگەیشتنیان هەبێت، هەروەها وەك ئاماژەم كرد لەو ڕۆژەی ناكۆكییەكان كۆتایی پێ دێت و سیاسییەكان یەك بۆچوونیان دەبێت، دەبێت گومان لە خۆمان و توانامان و مێژوو و شارستانییەتمان بكەین، هەمیشە دەبێت لەبەردەم چەندین ڕاو بۆچوون بین، دەبێت لەگەڵ فرەڕایی بگونجێین، عەیبە نییە گەر بۆچوونمان یەك نەبێت و ناكۆك بین، بەڵام عەیبەكە ئەوەیە نەتوانین ئەو ناكۆكییەی نێوانمان بەڕێوە ببەین تا بگەین بە ئەنجامێك لە چوارچێوەی یاسا و دەستوور و سیاسەت و كۆمەڵگا و ڕێوڕەسمی كاری سیاسی.

پێشكەشكار

ناكۆكییەكەتان ڕەحمەت بوو؟

سەماحەتی حەكیم:

لەزۆر حاڵەتەكان، ناكۆكی ڕەحمەتە، لەهەندێك حاڵەتیش ناكۆكییەكان دەبنە ڕق و خراپی، هەندێك جاریش ناكۆكییەكان لە كۆنترۆڵ دەرچوون ئەوانە هەمووی هەبوون، ناتوانین هەموو شتێك بكەینە پێوەر ، بەڵام ئەسڵی بیرۆكە و بۆچوونەكان زیاتر جووڵە و چالاكی دروست دەكەن، گەلەكەمان لەوە گەورەترە كە لە یەك خاسیەت بهێدرێتەوە، یان لەیەك پڕۆژە، زۆری پڕۆژەكان و زۆری بۆچوونەكان ، زۆر ڕا و لە هاوڵاتی دەكاتویستی خۆی لەهەندێك لەو هێزە سیاسیانە بدۆزێتەوە، ئەو هەمە جۆرییە گرنگە بەڵام گرنگ ئەوەیە كە ڕێساویاسای بۆ دابنێین، چۆن كارێكە ڕێك دەخەین، ئۆتۆمبێلەكان لە شەقام دەڕۆن، ئەگەرپۆلیسێكی هاتووچۆ لە شەقامەكە نەبێت و یاساكانی هاتوو چۆ نەبێت ئەوا هەموو ئەو ئۆتۆمبیلانە دەكەونە نێو یەك و هاتوچۆ ئیفلیج دەبیت و خنكانێكی هاتووچۆی گەورە دروست دەبێت، پۆلیسی هاتوو چۆ كاری ئەوەیە كە خەڵك وا لێبكات ڕێنماییەكان و یاساكانی هاتوچۆ جێبەجێبكەن، تا ئاسانی لە ڕۆیشتی ئۆتۆمبیلەكان و خەڵكیش هەبێت، دەمێنێتەوە ئەو خەڵكە هەندێكیان بەرەو ڕاست و هەندێكی دیكە بەرەو چەپ دەڕۆن بەم شێوەیە تا دوایی، هێزە سیاسییەكانیش بەهەموو جۆرەكانیان گوزارشت لە مەزاج و ویستی جیاواز و هەجۆری ئەو گەلە ڕەسەن و خاوەن كەلتوورە گەورەیە دەكات.

پێشكەشكار

لەبرێ هەڵوەستەیەك لەسەر قسەكەت بۆ داود ئۆغلۆی وەزیری دەرەوەی توركیا دەكەم، كاتێك ئەو هات لات بۆ بابەتێك تۆش پێت گوت نەخێر، ئەگەر تۆ هەڵە بووی ئەوە وانەیەك فێربووی، ئەگەر تۆش ڕاست بوویت ئەوە بۆ خۆرایی لەڕێگایەكی نادیار تێپەڕی بوویت، ئایا ئێستاش ئەو نادیارە ماوە سەماحەتی سەید ؟

سەماحەتی حەكیم

بەدڵنیاییەوە ئێستا شتەكان زۆر ڕوونترن، پڕۆگرامەكان شی بوونەوە، هەموو شت دیارە، بارودۆخی وڵات بەگشتی هەور بووەوە، ئەو كاریگەرییانەی لە ساڵی 2010 هەبوو هەور بووەوە، ئەوەی ئاماژەی بۆ دەكەن لەو چاوپێكەوتنەی ڕوویدا، دۆخەكە بەرەوپێش چوو، بەلام لە هەموو وەچەرخانێك دەمێنێتەوە، لەهەموو قەیڕانێك لەوانەیە جۆراوجۆر بێت، لەپۆچوونەكان جیاواز بێت و ڕاییەكانیش لە ڕووی هەڵسەنگاندنیان یان شیكردنەوەیان جیاواز دەركەون، بەتایبەتی لە ڕوونكردنەوەی داهاتوو و پێشهاتەكانیدا، ئەو كات سەركردەكان لە هەڵسەنگاندنی شتەكان ناكۆك دەبن، ئەو ڕۆژە زۆر لە سەركردە سیاسییەكان بۆچوونی ئەوەیان هەبوو ڕاست بڕۆن، ئێمە بۆچوونمان ئەوەبوو كە ئو پرۆژەیە بەم شێوەیە و بەو ڕیزبەندییە بەرهەمی نابێت، ڕۆژگاریش دەریخست كە هەڵسەنگاندنەكەی ئێمە لە ڕاست و دروستی نزیك بوو.

پێشکەشکار

لەسەر چ بنەمایەك بڕیار دەدەی گەر بتەوێت بەشداری بکەیت یان بەشداری نەکەیت؟ لەحکومەتی مالکی بەشدار نەبوویت، لە حکومەتی عەبدوامەهدی بەشدار نەبووی، ئێستاش لە حکومەتی سوودانی بەشدار نیت، ئایا بەرهەڵستیتان لەسەر شێوازی پێکهاتەکەیە؟ یان لەسەر سەرۆکەکەیە، یان لەسەر بەرنامەی حکومەتەکەیە، تۆ لەسەر چ هەڵسەنگاندنی پێشەکی خۆت دەکەی و بڕیاری بەرهەڵستی دەدەی بەر لەوەی پێکهاتە دیاری بکرێت؟

سەماحەتی حەکیم

لەڕاستیدا ئێمە بەشێوەیەکی دامەزگایی کاری خۆمان ڕاهی دەکەین، ئێستا هەبەی بڕیارمان هەیە، لە نێوان خۆمان دانیشتن دەکەین، ڕاوێژ دەکەین، شکیدرنەوە بۆ 2010 دەکەین و بۆ 2018 دەکەین، کاتێك دۆخەکەمان شیکردەوە دەبینین هاوکێشەکە و شێوازی پێکهاتەکە و ڕیزبەندی پێشنیار کراو ئەوکاتە لەگەڵ تیمی بەرەنگار نەمان دیت چانسێکی سەرکەوتن هەبێت، بۆیە نەمان ویست خۆمان بخەینە نێو پرۆژەیەك کە دڵنیانین و باوەڕمان بە ڕێڕەوی و مەبەستەکنی نییە، پێمان باش بوو دەرەوەی ئەو حکومەتە بین، لە حکومەت سوودانی بابەتەکە بەڕووانگەیەکی دیکەیە، لەبەر ئەوەی هەڵبژاردنەکان لە 21 بەدەرچەو ئەنجامی نا هاوسەنگ و نا دروست بوو.

پێشکەشکار

نا دروستە ؟ دەسەی ئەو دەربڕینە ؟

سەماحەتی حەکیم:

لەبەر هۆکارێکی سادە، ئێمە 400 هەزار دەنگمان هێنا و 4 کورسیمان وەرگرت، بەمەش نرخی 100هەزار دەنگ دەکاتە یەك کورسی، لایەنێکی سیاسی دیکە هەبوو نرخی یەك کورسی لای ئەو 12 هەزار دەنگ بوو، ئەوەش واتای ئەوەیە کورسییەکی ئێمە بەقەد 9 کورسی لایەنێکی سیاسی دیکە بوو کە بەشداری لە هەمان ئەو پڕۆژە سیاسییە کردبوو، نامەوێت بەمەوە و باسی ڕابردوو بکەم، بچمەوە نێو هۆکارەکانی ئەو ئەنجامانە ئایا بەهۆی خراپی بەڕێوەبردن بوو، یان بەهۆی داواکارییە یاساییەکان؟ یان لەبەر شتی دیکە بوو؟، هەر چۆنێك بێت، ئێمە بە 4 کورسی هاتینە دەرەوە کە ئەوەش لە ئێمە ناوەشێتەوە، ئێمە بەمێژوومان بە بنکە میلییەکانمان ، بە ئامادەبوونی بەرفراوانمان بە چوار کورسی لەحکومەت بەشداری بکەین، خوا ڕەحم بەوە بکات کە خۆی لە غەیبەت دووربخاتەوە، حوا ڕەحم بەوە بکات کە بزانێ قەدر و دۆخی خۆی بزانێت، پێمان گونجاو نەبوو بەو شێوەیە بەشداری حکومەت بکەین، هەتا کە ئێمە 400 هەزار دەنگیشمان هەبێت، بەڵام کورسیەکانمان بەو شێوەیە نەبوو کە بەشێوەکی لایەق و گونجاو بەشداری حکومەت بکەین، بۆیە بڕیارمان دا بەشداری نەکەین، بەڕێز سەدر هات لە قۆناغی یەکەم و پێشنیارێکی پێشکەش کردمو هانی دام ئەوەش بە ئەو هەژمار دەکرێت، منیش داوای لێبوردنم لە بەڕێزیان کرد.

پێشکەشکار

چەند جار بەشێکی کەم بەسەر بەشێکی زۆر زاڵ بوون

سەماحەتی حەکیم

بەبۆچوونی من رۆڵەکان بە ڕۆڵی حکومەت کورت ناکرێنەوە، لە یاری دیکموکراتی پێویستە پابەندی یاساکانی ببیت، دیموکراتیەت زمانی ژمارەکانە هەر چۆن هۆکارەکەی بێت، هەر چەند بنکەی میللەتت هەبێت چەند ژمارەی دەنگت هەبێت، ئەو کاتە کە بە چوار کورسی دێتە دەرەوە پیویستە ڕێز لەو قۆناع□ بگریت و گونجاوترە بەشداری نەکەیت، پیویستە ڕێز لە مێژووت و ئامادەبوونت و بنکە میلییەکانی گەل بگریت، بۆیە ئێستا ئ□م□ □□□کی کاریگەر لە ژیانی سیاسی دەگێڕین بەڵام لەڕێگای حکومەت نییە.

پێشکەشکار

من گوێبیستی وەلامەکەت بووم، لە بیرو هزرم نزیك بوو، بەڵام نازانم بۆچی گومان یان بەخیاڵم دێت کە ڕاستی یان خوێندنەوەی دیکە هەیە کە تۆ هەڵتگرتوون و باسیان ناکەیت، یان بیری لێ دەکەیەوە یان بڕوات پێیە کە بەشداری نەکەیت، ئەم جارە چوار کورسی بوو، بەڵام پێشتر زیاتر بوو لە قۆناع□کانی دیکەدا، دەتوانیت نهێنی ئەوەم پێ بڵێی؟

سەماحەتی حەکیم:

من ڕاستگۆم لەگەڵ ئێوە و گەلەکەم و ئەرکی من ئەوەیە کە ڕاستگۆ بم، بۆیە هەردووجاری پێشوو باسی ئەو هۆکارانەم کرد 2010، 2024 ، 2018 ، 2020 ، 2023 ئێمە لەبەر یەك شت بەشداری ئەو قۆناغانەمان نەکرد لەبەر یەك هۆکار ئێمە بینیمان تیپەکە و ڕیزبەندی و گوتار و پڕۆژە سەختە قبوول بکرێت لە سایەی دۆخی عیراق و ئەوانەی لەم ساتانە ڕوویانداوە، ئەنجتمەکان سەلماندیان کە ئەنجامەکانی 2010-2014 ئەوە بوو داعش هات و 40% خاکی عێراقی داگیر کرد، ئەو کێشانەی ڕویاندا، ئوەش واتای ئەوەیە کە خوێندنەوە و هەڵسەنگانمان تەواوە ئەگەر چاوپۆشی لە ڕووداوەکانی 2018 بکرێت کە لە ئەنجامدا عادل عەبدولمەهدی دوای ساڵێك لە بەرهەڵستی کردنی دەست لەکار کێشانەوەی خۆی پێشکەش کرد، لێرەش دەرکەوت کە خوێندنەوەمان دروست بوو، بەوەش کە ئەو پێکهاتەیە زۆر سەختە بتوانێت سەرکەوتنی داواکراو دەستبەر بکات، لەگەڵ حکومەتی بەڕێز سوودانی شتەکە جیاواز بوو، هۆکارەکە پەیوەندی بە دەرچەکانی پرۆسەی دەنگدان هەیە.

پێشکەشکار:

ئەگەر ئەو پێنووسە بە سەماحەتی عەمار حەکیم بدرێت و پێی بڵێن دەتەوێت بەش بەشێنە وە پڕۆگرامێکی سیاسی بۆ حوکمکردن بمێنێتەوە تۆ دەیچەسپێنی ؟ یان لای دەبەیت؟ تۆ چی دەنووسیت ؟

سەماحەتی حەکیم:

ژیان سپی و ڕەش نییە، هیچ وەڵامێکیش بە بەڵێ و نەخێر نا بێت، من نەخێر بۆ بەش بەشێنە دەڵێم، بەڵێش بۆ بەشداریکردن لە نێوان لایەنە سیاسییەکانی بەشدارن لە پڕۆسەی سیاسی ، ئێمە تاکە وڵاتی پەرلەمانی نین لە جیهاندا، ئێمە یەکێکین لە 80 وڵات کە سیستەمی پەرلەمانی پەیڕەودەکەن، ڕێگای بەڕێوەبردنی پەرلەمان بەم شێوەیە ئەوەیە کە هێزە سیاسییەکان بەشدار بن، دواتر بەپێی براوەکان مامەڵە دەکرێت و بە ڕێکەوتن لەنێوان چەند لایەنێك زۆرینە دروست دەکرێت و دواتر حکومەت پێك دەهێنرێت، ئەوەش واتای ئەوەیە کە دەبێت لە بەڕێوەبردن بەشداری بکەن، هەروو□ها دەبێت بۆ وەزارەتەکتن پالێوراو یان

هاوشێوەیان هەبێت، لە بەشداری کردن ئەوە قبوول دەکرێت، لە بەش بەشێنە وەزیر لە حیزب دیاری دەکرێت و دەست تێوەردان لە کاروباری وەزارەت و هەموو بەشەکانیشی وەردەدرێت هەتا فەرمانبەرانیش، ئەوەش کارێکی هەڵەیە، دەبێت بەرپرسیارێتی دام دەزگاکانی ئێمە بەپێی ڕیزبەندی وەزیفی بێت بەشێوەیەکی مەنتیقی و ڕێك و پێك بێت، وەزیرەکانیش بە پێی حزبە براوەکان دیاری بکرێن، ئینجا لە حیزبە هاوپەیمانەکان زۆرینەی پەرلەمانی دروست دەکرێت بە ئەوەی حکومەت پێك بهێنرێت.

پێشکەشکار

سەماحەتی سەید پێش ئێستا گوتت کە یەکێك لە هۆکارەکانی بەشداری نەکردن وەك باست کرد بەرهەڵستیتان بوو لە شێوازی بەشداری کردنەکە یان ئەو بەشدارییەی ڕوویدا، واتا تە کێشەت لەگەڵ بەش بەشێنە لە بەڕێوەبردنی ڕژێمی حوکم هەیە، بە واتای ئەوە هەموو ئەو خراپیانەی لە دروست بووە کە ئێستا ئێمە لەدەستیەوە دەناڵێنین؟

سەماحەتی حەکیم:

هیچ هۆکارێك نییە، بەش بەشێنە بەو شێوەی پێشتر بەم باسکردی کە هەر بەرپرسێك لە هەر ڕەنگێکی حزبی بێت، دەست لە کاروبار و هەموو ووردەکارییەکانی وەزارەتەکەی وەردەدات، وەهەوڵ دەدات هەموو تیمەکە بگۆڕێت و بەهەمەش چانسی ئەزموون و شارەزایی کەسێکبووی ئەو کەسانە لەدەست دەدەین، بەم شێوەیە بریکار دەبێت باگراوندی سیاسی هەبێت و بەڕێوەبەر و سەرۆکی بەشیش بەهەمان شێوە بە سیاسەت دەکرێت، ئەو بەش بەشێنەیە یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکانی ئەو سستییەی کە تووشی پرۆسەی سیاسی هاتوە، بەڵام ئەوە تاکە هۆکار نییە، بەڵام یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکان لە سیستەمی پەرلەمانیدا، وەزیر حزبی سیاسی براوە یان حزبە سیاسییە براوەکام دیاری دەکەن، بەڵام وەرزارەتەکان مل کەچن بە سیستەمێکی توند لە ڕیزبەندی فەرمانبەرێتی و لە کەلەکە بوونی ئەزموون بە هەلسەنگاندنی ئەو کرێکارانەی دوور ل هەواو مەیلی سیاسی هێزە براوەکان. هەوە براوەکان ئەمڕۆ براوە بوون بەڵام ڕەنگە دوای چوار ساڵی دیکە هێزێکی دیکە بباتەوە، دام دەزگایەکان شوێنی خزمەتکردنن، بۆیە نابێت بەش بەشێنە بچێنە ناخ و بنج وبناوانی داموگەزگایەکان وەك پێشتر لە قۆناغەکانی ڕابردوودا ڕوویدا.

پێشکەشکار

بڕوات بەوە هەیە کە هێزە سیاسییەکان تا ئێستاش فاکتەرەکانی هێز و بزوێنەری چالاکیان هەبێت بۆ ئەوەی بۆ قۆناغێکی باشتر بڕۆن ؟

سەماحەتی حەکیم:

پرۆسەی سیاسی و ڕژێمی سیاسی و وڵات ئەو چالاکیەی هەیە و هێزە سیاسییەکانیش خۆیان پیشاندەدەن بە ئەو دیمەنە، ئەو هێزان لەیەك جۆر نین، تیایدا هەیە کە درك بە سروشتی ئەو گۆڕانکارییانەی کۆمەڵگا و سیاسی و کاریگەرییە دەرەکییەکان و سروشتی ناوخۆ و کێشی شەقام و پێشبینی هاولاتیانیش دەکات، بۆیە گوتاری خۆی بەپێی ئەو گۆڕانکارییانە دەگونجێنێت کەباسم کردن، وەك لە وەسفی پێغەمبەر درودی خوای لە بێت هاتوە (طبیب دوار بطبه) ، ئەو لەنێو خەڵك دەسووڕێتەوە پێداویستیاکانیان دەزانێت و دیدی خۆی و چارەسەریان بە مەینەتی و کێشەکانیان پێشکەش دەکات، هێزە سیاسییەکان ئەمڕۆ دەتوانن لەگەڵ ئەو

گۆرانكاریيانە خۆیان بگونجێنن، هەروەها وەك بەشێكی سروشتی سیاسی بمێننەوە، ئەو هێزە سیاسیيانەش كە ناتوانن ئەوە بكەن، لەچوارچێوەی خۆیان دەخولێنەوە و دەبینن كە ئاو لە ژێر پێیەكانیان دەڕوات، ئینجا وردە وردە پاشەكشە دەكەن، ئەمرۆ لە دیمەنی سیاسی دەبینین هەندێم هێز پارێزگاریيان لە هێزی خۆیان كردوە، هێزی وا هەیە دێتە مەیدان كە زۆر بەهێز و چالاكە، هەندێك هێزیش دیمەنەكە بەجێدەهێڵێت، ئەو قەدەرە سروشتی سیاسی و كۆمەڵایەتی دروستی دەكات.

پێشكەشكار

ئەوە مانای گۆڕینەوەی ڕۆلەكانە ؟

سەماحەتی حەكیم:

نەخێر گۆڕینەوەی ڕۆڵەكان نییە، ئەوە چەند ڕاستیەكی كۆمەڵگەیی و سیاسی و سیاسی و سروشتەكانی گەل و كەشی شەقام و پێداویستی و خواستی هاوڵاتیانە، ئەوەی پێش 10 ساڵ پێش ئێستا سەرنج ڕاكێش بوو، ئیستا سەرەنج ڕاكێش نییە، لایەنی سیاسی دەتوانێت گوتارێكی جێی باوەر پێشكەش بە جەماوەر بكات، و ڕیزبەندی كارەكانیش و پرۆگرامی خۆی ڕێرەوی سیاسی خۆی دیاری بكات، كە لەگەڵ پێداویستی هاوڵاتی بگونجێت، هەروەها دەتوانێت لەگەڵ ئەو دۆخە بەردەوام بێت تا متمانەی هاوڵاتی بەدەست بهن□ت، ئەو هێزانەی گوتارەكەیان ساردە و ناگاتە هاوڵاتیان ئەوا ناتوانێت متمانە وەربگرێت و دیمەنە سیاسییەكە بەجێدەهێڵێت، ئەوەش یەكێكە لە باشییەكانی دیموكراتیی□ت كە دەرگا بۆ هێزی بەهێزو تازەپێگەیشتوو بەكراوەیی دەهێڵێتەوە، هەندێك هێز دەرۆن و هەندێك هێز بە چەسپاوی دەمێننەوە ئەویش بەپێی پێداویستیەكان.

پێشكەشكار

لە ئەنجومەنی باڵا بۆ ڕەوتی حیكمە، سەماحەتی عەمار حەكیم گ□□وی زۆری لەسەر گەنجانە و چەندین قۆناغیشە تۆ هەر لەگەڵ گەنج و لاوەكانی، ئایا ب□و□ ب□وات بەوە هەیە كە ئەو لاوانەی بەباشی سەرپەرشتی كراون چەندین سەركردەی لێی دروست بوون كە دەتوانی لەگەڵیان بەردەوام بیت، یان ئەو ئەزموونە پێویستە بە بەدواچوون هەیە.

سەماحەتی حەكیم:

ئێمە باسی پرۆژەیەكی سیاسی و كۆمەڵایەتی دەكەین، ئەو پڕسیارە دەبێت لە خەڵك بكرێت، خەڵك ئێمە چۆن دەبینن، ئایا دەیان سەركردە یان سەدان سەركردەی لاو دەبینن كە شایستەی ئەوەن و توانایان هەیە پڕۆژە بەڕێو□ ب□ن ؟ واتا ئێمە سەركەوتوو بووین، ئەگەر خەڵك هەستیان نەكرد ئێمە هەرچیمان گوتوە ئەوا واتای ئەوەیە ئێمە خاو بووین لە كار، ب□خودی خۆم پێم وایە هیچ لەوە دوودڵ نابم چونكە ئەو ڕێرەوە ڕێرەوی ڕاستقینەیە، ئەویش لەبەر هۆكارێكی زۆر ئاسان، ئێمە گەلێكین 68% خەڵكەكەی خوار تەمەنی 24 ساڵن، ئەوەش پێی وەزارەتی پلان دانان كە دەڵێت 90% خوار تەمەنی 50 ساڵن، ئەوە واتای ئەوەیە ئێمە گەلێكی لاوین بە نایابیش، بەرزبوونەوەی ڕێژەی دانیشتوان لە لەم وڵاتە 2.6 دەبێت ئەوەش گەورەترین ڕێژەی زیادبوونە لە هەموو جیهاندا، بۆیە ئەوەی گەنجەكان بق□زت□وە ئەوە واتای ئەوەیە لەگەڵ توێژە

گەورەكە مامەلە دەكات كە بەرفراوانترينە لەنێو ئەو گەلەدا، بۆيە نابێت گومان لە بايەخدانمان بە گەنجان و لاوان هەبێت، پێويستە وا بكەين كە ببنە واجيهە و پێشەنگ ، ئەگەر هەر لايەنێك لەو كارە شكستى خوارد ئەوە كێشەكە لەخۆيەتى هيچ خەتاى لاوان نييە، لاوان شايەتى هەموو سەرپەرشتى و بايەخن، ئەگەر توانيمان ئەسڵە پاكەكەيان و توانا گەورەكەيان لێ دەربهێنين بۆ بەرژەوەندى وڵات ئەوا ئەو بابەتە پەيوەندى بە لاوان هەيەكە دەبێت چانسيان پێ بدرێت و لايەنى سەرەكى بن لەبەر ئەوەى ئەوان داهاتووى وڵات زامن دەكەن.

پێشكەشكار

زۆر لەوانەى بايەخ بە كاروبارى سياسى دەكەن وەك ڕەخنەگر و رۆشەنبيران بە حكومەتى سوودانى دەڵێن، ئەوە دوايين چانسى پرۆسەى سياسييە، تا چ ڕادەيەك لەگەڵ ئەو قسەيە دايت يان لەگەڵى نيت؟

سەماحەتى حەكيم:

من پێم باشە بڵێم، هەلى بەنرخ، سوودانى هەلى بەنرخە بۆ پڕۆسەى سياسى، هيچ دوايين هەل و چانس لەم وڵاتە نييە، چەندين ئيمپراتۆريەتهاتن و رۆيشتن چەندين ڕژێمى جياجيا هاتن رۆيشتن عێراق هەر وەك مايەوە، گەلى عێراقيش هەر مايەوە و پرۆسەى سياسيش بووە قەدەرێك بۆ بەڕێوەبردنى كاروبارى خەڵك، هيچ كەس نييە لەم وڵاتە نوێنەرايەتى دوايين چانس بكات، ئەو وڵاتە هەر دمێنێتەوە و ئێمە دەرۆين، خوا تەمەنى هەمووان درێژ بكات،بەڵام هەلێكى بەنرخ هەيە، بەڕێز سوودانى بە تواناى كارگێرى و ئەزموونى كارگێرى و تواناى گەنجەكان دەتوانێت مام□قل□ لەگەڵ بيرۆقراتيەتى كارگێڕى بكات و خۆى لە كێشە و ململانێى سياسى شتى هاوشێوە بەدوور بگرێت، ئەوەش چانسێكە بۆ پێشخستنى وڵات بەرو پێشەوە، شتێكى سەير ئەوەيە كە ئێمە بەشدارى ئەو حكومەتەمان نەكرد، بەڵام وێراى ئەوەش گەورەترين پالپشتى ئەو حكومەتەين، بۆيە ئێمە دەبينين چانسى سەركەوتن هەيە و دەمانەوێت ل□ پێناو بەرژەوەندى گەلى خۆمان بهاتە دى، ئەگەر ئێمە لە چوارچێوەيەكى ئاسايى مامەڵەمان لەگەڵ ئەوە كردبا، دەبوايە وەك بەرهەڵستكارێك تەگەرەمان بۆ حكومەتە دابنايە، بەلام لێرە گەل باجەكەى دەدات، ئێمەش نامانەوێت ببينە هۆكارى ئەوەى ئيرادەى گەل و خزمەتكردنيان و خۆشيان پەك بخەين.

پێشكەشكار:

ئايا تۆ دەتەوێت بە شێوەيەكى تازە ئۆپۆزسيۆن عێراقى دروست بكەيت، من بەشدارى حكومەت ناكەم و بەڵام پالپشتى دەكەم، بەڕێز حەكيم دەتوانيت ئەوەم بۆ شى بكەيەوە ؟

سەماحەتى حەكيم

هەموو ئەو حكومەتانەى بەشداريمان تێدا نەكرد، هەتا ئەوانەى بەرهەڵستيشمان كرد لەهەندێك ڕێڕەويداهەرچۆنێك بێت بەبۆچوونى ئێمە هەڵوێستێكى جوانى هەر تێدا بەدى دەكرێت، ئێمە هەميشە باوەڕمان هەيە بەوەى كە دەبێت وا پيشان بدەين كە ئێمە بۆ ئەوە بەرهەڵستى ناكەين تا بەرهەڵستى بكەين و كارەكان پەك بخەين، يان بەشدارى بكەين بۆ ئەوەى ستايش و سوپاس بۆ هەموو شتێك بكەين، ئەوە هەڵەيە، ئێمە بەشدارى دەكەين و ناڕەزايى خۆشمان يان ستايشى خۆمان لەسەر هەندێك لە هەنگاوەكان دەبێت، بەڵام

لەو حکومەتەی باست کرد هۆکارەکە پەیوەندی بە برای بەڕێز سوودانی و حکومەتەکەی تیمە حاکمەکەی نییە، بەڵکو پەیوەندی بە دەرچەکانی هەڵبژاردنەکەتن هەیە، دەبینین چانسی سەرکەوتن هەیە بۆیە بەهەموو توانامان پاڵپشتی ئەو چانسە دەکەین بە ئەوەی خۆش گوزەرانی و هەرزانی بە گەلەکەمان بهێنێت.

پێشکەشکار

لەکتێبی گەشتی نیشتمان، هەڵوەستەم لەسەر چیرۆکێکی جوان کرد، ئەو کاتە بایدن جێگری سەرۆکی ئەمەریکا بوو، داوای لەتۆ کرد پاڵپشتی مالکی بکەیت بۆ ئەوەی لە دووەمین خولی هەڵبژاردنەوەی دیاری بکرێتەوە، بەڵام تۆ ڕەتت کردەوە و گوتت دەبێت لە شوێنگرەوە بگەڕێن، هۆکارەکان و پێویستیەکان لەم ڕەتکردنەوە چی بوو؟

سەماحەتی حەکیم:

لە ڕاستیدا ڕێز و خۆشەویستی زۆرمان بۆ برای بەڕێزمان نوری مالکی هەیە، ئەو کەسێکی بەڕێزە هاوڕێیە و ئێمەش هیچ کێشەیەکمان لەگەڵ کەسی بەڕێزیان نییە، بەڵام بۆچوونەکانی و پرۆگرامی و پێشەنگی کارەکانی لای ئێمە لە هەڵسەنگاندن تاوتوێ دابوو، شتەکە هیچ پەیوەندی بە خودی مالکی نییە بەڵکە بارودۆخەکە بوو، دۆخی کۆمەڵگا و هەڵوەستی هێزە سیاسییەکان لە پێکهاتەکتنی دیکە، دۆخی وڵات و ڕیزبەندی ئەو کارانەی مالکی بە گرنگ داینابوو، ئێمە لەهەڵسەنگاندنەکان بۆمان دەرکەوت کە ئەوە بەرهەمدار نابیت و ئەو ڕێگەیەش عێراق بەرەو شکست دەبات.

ئەوە تێگەیشتنی ئێمە بوو، ئێمە ڕای خۆمان لەسەر کەس و خۆمان بەسەر هیچ لایەنێك ناسەپێنین، گوتمان لەبەر ئەوەی ئێمە بۆچوونمان جیاوازە بۆیە ئێمە بە چ پاساوێك بەشداری بکەین، کاتێك ئێمە دەبینین شتەکان بەڕێگایەکی هەڵە دا دەڕوات.

ئێمە ڕێز لەخۆمان دەگرین و لەوپرۆسەیە دەکشێینەوە، بەڵام هەندێکی دیکە باوەڕیان کرد و زۆرینەیان پێکهێناو لەسەر ئیزن و پیرۆزی خودا ڕۆیشتن، من زۆر دڵخۆش بووم کە حکومەت دروست کرا، لەبەر ئەوەی پێویستبوو لەو داخرانە سیاسییە ڕزگار بین کە ئەو کاتە 8 مانگی خایاند.

لەم کاتەخەڵك پێویستی بە حکومەت هەبوو تا تاکو کاروباری خەڵك بەڕێوە ببەن، ئەوە بوو حکومەت پێکهات و بە جیاوازییەکی زۆریش کارەکان ڕۆیشتن ئێمەش هەر دەستانە ماینەوە شیکردنەوە و هەلسەنگاندن و تا ئەمڕۆش لەسەر ئەو هەڵوەستە پەشیمان نیم، من دوای دووساڵ لەم کارە چەندین سەرکردەی لایەنەکانی دیکەم بینی و بەچرپە پێیان گوتم تۆ بڕیاری دروستت دابوو، ئێمە بە هاتنە نێو ئەو حکومەتە خۆمان خستە نێو کێشەیەکی گەورە ، هەندێکیش لەناوەڕاستی ڕێگا پاشکەشەیان کرد وەك خۆت دەزانی.

پێشکەشکار:

بڕیارە ئازایەکانت یا خود بڕیارە یەکلایی کەرەوەکانت کە لە قۆناغێك لە قۆناغەکان بڕیاری لەسەر دەدەی ڕەنگە هەندێك کەس تووڕە بکات یان لەسەر بکەوێت ؟

سەماحەتی حەکیم:

گومان لەوەدا نییە کە هەر بڕیارێك مرۆڤ بیدات سەبارەت بە دۆخی سیاسی یان کۆمەڵایەتی بەدڵی هەندێك کەس دەبێت و هەندێك کەسیش تووڕە دەکات، کاردانەوەی دەبێت و بێزاربوون لێ دەکەوێتەوە، بەڵام مرۆڤ

پێویستە بۆ تێگەیشتن و شیکردنەوە و خوێندنەوەی خۆی دڵسۆزی هەبێت بۆ بەرژەوەندییەکانی گەلەکەی بەپێی توانای خۆی، بۆیە منیش هیچ درێغی ناکەم لە ئەستۆگرتنی هەموو ئەو باجە گەورانی بەهۆی ئەو هەڵوێستانە دەدیدەم کە پێشتر لە قۆناغەکانی ڕابردوو داومە، چونکە گەلەکەمان شایەنی ئەوەیە.

پێشکەشکار

تۆ ل□ تەمەنێکی بچووکەوە کاری سیاسیت کردوە، سیاسەت چی پێ بەخشیوی ؟ هرەوەها چی لێ سەندوویی□وە ؟

سەماحەتی حەکیم:

من وەك کەسایەتی خۆم، باگڕاوندم ڕۆشەنبیرییە، زانستییە، هەموو گەنجایەتی خۆم لەو لایەنە بەسەر بردوە، نەخۆش بوونی باوکم ئێمەی خستە نێو کەڵەێك بژاردەی قورسەوە کە هەرگیز پێشبینیمان نەدەکرد، باوکم لە تەمەنی 60 ساڵی کۆچی دوایی کرد و واتا ئەو کات لە لووتکەی چالاکی بوو، ئەوە شۆکێکی گەورە بوو کە لەو دۆخە تووشی نەخۆشی ببێت و ڕێزی برایەتی بگرێت لەو کاتەدا، ئەو پێی وابوو هیچ کەسێك نییە کە بتوانێت بەو ئەرکە هەڵبستێت و خەڵکیش لێی ڕازی بن، دەبێت ڕووبەڕوو ببیەوە، پڕۆسەی کاری سیاسی بەشێوەیەك هات کە بەپێچەوانەی پلانەکانی من بوون، هەروەها لەگەڵ باگڕاوندی ڕۆشەنبیریش گونجاو نەبوو.

پیشکەشکار

بڕیاری پلاندانان بوو ؟

سەماحەتی حەکیم :

نەخێر ، نەخۆشییەکە بە ڕێکەوت بوو، بەڵام نەخۆشی باوکم تا 30 مانگ درێژەی هەبوو، ئەوەش هەلێکی باش بوو بۆ بەدوا داچوون،دەزانن ئەنجومەتی باڵای شۆڕش لەو کاتەدا یاسا میلییەکان ڕاستەوخۆ پەیوەست بوو بە بنەماڵەی ئیمام حەکیم، قورس بوو یەك لە براکانی دیکە هیچ بکەن، خەڵك لێیان کۆدەبێتەوە و ڕێز لە برایەتی دەگرن و سووربوون لەسەر ئەوەی پێشکەشمان بکەن و پاڵپشتیمان بکەن، ئەوە بوو بە تێکرایی هەمووان من هەڵبژێردرام و کارەکەش زۆر بە ئاسایی و بێ کێشە و بێ فشار دوای دوو رۆژ لە مردنی باوکم بەخێرایی و بێ دوو دڵی ئەنجام درا، کارەکان دوا نەخران بۆیە هاتینە بەرامبەر داواکاری تازە کە زۆریان لە پێشبینی ئێمە نەبوو، خۆمان بۆ ئەو ئەرکە قورسە ئامادە نەکردبوو، ئێوەش دەزانن لایەنی سیاسی پێداویستی و داواکاری زۆری لەسەرە و جیاوازە لەگەڵ لایەنی رۆشنبیری و زانستی و ژینگەیی کە من کارم تێدا دەکرد، من هەوڵم دا خۆم بگونجێنم و براکانیشنم بەردەوام راوێژیان دەکرد من گوێم لێ دەگرتن سوودم وەردەگرت و بەدواداچوونم دەکرد و دەشمپرسی، با دادپەروەرانە بم بەڕێز عادل عەبدولمەدهدی یەکێك بوو لەو کەسایەتییانەی کە من زۆر سوودم لە ڕاوێژەکانی و لەو قۆناغەدا.

پێشکەشکار: کارێك کە کردووتە و هەستت کردوە کە سەرکێشیت ئەنجامداوە، وەك دروستکردنی ڕەوتی حیکمە، بڕیارێکە هیواداری پێی دا بچیتەوە لەو سەردەمە سیاسییە، ئەوەی کە پەیوەندی بە حیکمە هەبێت یان پویوەندی بە سماحەتی عەمار حەکیم هەبێت، کە پێت خۆش بێت کات بۆ دواوە بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی پاشگەز

ببینەوە؟

سەماحەتی حەکیم: بەڕاستی ئەو بڕیارە ستراتیژیانەی کە داومانە کە وەچەرخانی مەترسیداری تێدابووە، بە ئەوەی کەللەڕەقی یان خۆ بەزل زانی تێدابێت لەهیچیان پەشیمان نیم، هەست دەکەم هەموو بڕیارەکان دروست بوون، لەبەر ئەوەی ئەو بڕیارانە بە گرژی نەدروان بەڵکو دوای دیراسە و تاوتوێ و ڕاوێژێکی بەرفراوان هاتوون، ئینجا بڕیار دراوە، ئاساییە مرۆڤ چەند ئەزموونی زیاتر وەربگرێت لە وردەکارییەکانی کاری سیاسی ئەوکا هەست دەکات زیاتر پرۆفیشنال دەبێت و دەتوانێت بە کەمترین زیان وباج لەو جۆرە مامەڵانە بچێتە دەرەوە و هەروەها لەڕێگەی لێك تێگەیشتن لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەتوانێت زۆر شت بکات، لەگەڵ ئەوەش خوو حەماسەتی لاوان و بەرەو پیل چوونیان بەرەو ئەوەی ڕوونی دەکەینەوە لە بەرژەوەندی وڵات و گەلەکەمانە، ڕەنگە ئەوەش بووبێتە هۆکاری ئەوەی ئەو هەنگاوانە بەشێوەیەك بنێین کە تێچوون و کاردانەوەی کەمتری هەبێت.

پێشکەشکار

با پرسیارەکە بەشێوەیەکی قووڵتر بێت، سەماحەتی سەید عەمار حەکیم تۆ وەك سەرۆکێکی سیاسی لە پرۆسەیەکی سیاسی کارت کردوە، ئەوە کە لەدەرەوەو ناوەوە بە گەندەڵ وەسفی دەکات تۆ ئەوە شەرمەزارت ناکات ؟

سەماحەتی حەکیم:

بەهەر حاڵ، هیچ کارێك نییە، شتی زیادەی بە دروست نەبێت، پزیشك یان پزیشکێکی پسپۆر کاتێك نەشتەرگەری دەکات، لە هەندێك سەرکەوتوو دەبێت لە هەندێکی دیکەشبەبۆچوونی خۆی سەرکەوتوو بووە بەڵاو لە ئەنجامدا نەخۆشەکە مردوە، بەهۆکاری جیاوازەوە، پێی ناخۆش دەبێت بەڵام ئەوە قەدەرە و دەبێت ڕێز لە کارەکە بگرێت، گۆڕەپانی سیاسیش وەك بوارەکانی خزمەتکردنی ڕاستەقینە وایە، لێرەدا مرۆڤ دەبینی کاریگەری چۆنە لە گۆڕینی ڕێڕەو، یان دۆزینەوەی بڕوا لای سەرکردەکانی دیکە، بڕیارێکی سیاسی لە وڵات دەدرێت، لەوانەیە ڕۆحی خەڵکانێك ئازاد بکات لەوانەشە خەڵکانێك بخاتە هەلاکی و کێشەوە، ئەو پرۆسەیەکی زۆر هەستیارە، پێم وایە ئێمە وك دکتۆری خێر و کۆتری ئاشتی بووین لە کاروانی سیاسیمان هەمیشە هەوڵمان داوە گرژوئاڵۆزی و بەگژ داچوون کەم بکەینەوە، داوای ئاشتەوایی و بەردەوام بوون و بەیەکەوە ژیانمان لە خەڵك کردوە، چەندین دەستپێشخەریمان لە کاتە سەختەکان و گرژی و ئاڵۆزی پێشکەش کردوە، هیچ کات لە ڕژاندنی یەك دڵۆپە خوێنی عێراقییەکان تێوە نەگلاوین، ئەوە ڕکابەرانمان پێش دەست و هاوپەیمانەکانمان باسی دەکەن، هەمویان لە دیمەنی عێراقی بەهیچ شتێکی لەو جۆرە تۆمەتبارمان ناکات، هەتا لەڕووی گەندەڵیش ئێستا دیدی خەڵك ئەوەیە کە چینی سیاسی گەندەڵە ، ئەوە لەگەڵ ئەوانی دیکەش ئێمەش دەگرێتەوە، بەڵام کاتێك یەکێك لیستێکی پێنج کەسی یان 10 کەسی دادنێت باوەڕ ناکەم لەو لیستە لای هچ هاولاتییەك یەك لە سەرکردەکانی ڕەوتی حیکمە لەمێشکی خۆی یان لە لیستەکە دابنێت.

پێشکەشکار

ناکۆکی شیعی -شیعی بەشێوەیەکی تایبەت لەگەڵ بەڕێز سەدر بە ماوەیەکی درێژ بەردەوام بوو، هیچ واستەیەك سەرکەوتوو نەبوو، گفتوگۆش سەرکەوتوو نەبوو، ئایا ئەوە وەك حاڵەتێکی سروشتی و واقیع حاڵێك مامەڵەی لەگەڵ دەکەن ؟

سەماحەتی حەکیم

سەماحەتی سەدر کەسایەتی و سەرکردەیەکی بەهێزە و ڕەوتی سەدریش هاوبەشەکی سەرەکییە لە دیمەنی کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەو وڵاتەدا، ئەو هەر ئەوها دەبێت و دەمێنێتەوە، جێی ڕێز و ستایشی هەمووان دەبێت، هەموو کات ڕەوتی سەدری بۆچوونی تیژو وردی لەسەر وردەکارییەکان هەیە، هەروەها لەسەر ناوەڕۆکیش زۆر جار لەگەڵ هاوبەشەکانی دیکە ناکۆك دەبوو، ئەوەی ئەستا دەبنین شتەکی سەیر نییە، واتا هەموو کاتێك بیروبۆچوونی جیاواز لە نێوان هێزە شیعیە و سوننە و کوردەکان هەبووە، بەڵێ ڕەوتی سەدری لە قۆناغەکانی پێشوو بەرهەڵستی حکومەتی دەکرد و پاشکشەی دەکرد، تەنها لە پەرلەمان دەمایەوە، دەنگی لەسەر لیژنە و چەند کارەکی دیکە دەدا، بەڵام ئەوە یەکەمین جارە لە ئەنجومەنی نوێنەران بکشێنەوە، ئەوان لە دیمەنی سیاسی نەکشاونەتەوە، بەڵکو لە دیمەنی نوێنەران کشاونەتەوە، دیمەن و سروشتی سیاسی فراوانترە لە حکومەت و پەرلەمان ئەوان لەوێ ئامادەن و بەشدارن، پێم وایە ئەگەر بچینە هەڵبژاردنەکی پەرلەمانی لە داهاتوو ئەوا ڕەوتی سەدری دەبێتە هاوبەشەکی سەرەکی ئەو هاوکێشەیە.

پێشکەشکار

لەو هەڵبژاردنە بەشداری ناکەن، پێت وایە ڕەوتی سەدر چ کاریگەرییەك جێ دەهێڵێت؟

سەماحەتی حەکیم:

بەهۆی ئەوەی ئەوە هەڵبژاردنەکی خۆجیی و خزمەتگوزارییە، کاتێك ئەوان لە ئەنجومەنی نوێنەران پاشکشەیان کرد، دەڵێن ئەمە دەرگا گەورەکەمان بەجێهێشت چۆن لە دەرگا بچووکەکە دێینە ژوورەوە؟ پێم وایە ئەو شتانە هەن گەر من بابەتەکە بەو شێوەیە شی بکەمەوە، من لەب ری ئەوان قسە ناکەم، بەڵام پێم وایە هەر هەڵبژاردنەکی داهاتووی پەرلەمانی دیکە بکرێت ڕەوتی سەدری زۆر کاریگەر دەبێت و بەشدار دەبێت،ئاساییە ناچاریش بین کە کار لەگەڵ یەك بکەین و بەرگەی ئەو جیاوازییانەی نێوانیشمان بگرین لەکاتی هەڵسەنگاندنی ئاستەکان، لەهەڵسوکەوت و لە پڕۆگرامدا یان لە شتی دیکە، بۆیە ئەوانەی دەنگ دەدەن عێراقین و ئەوانی دەنگیش بە هاوبەشەکەی دیکە دەدەن هەر عێراقین، بۆیە دەرکەوتەکان و ئەنجامەکانی پرۆسەی هەڵبژاردن و ئەو هێزانەی تێیا سەردەکەون، نوێنەرایەتی ئیرادەی گەل دەکەن، گومان لەوە نییە، ئەو هەلە لە کاتێك لە کاتەکان ناپچڕێت، هەلەکان هەمیشە دەمێننەوە، هەمیشە دەرگاکانیش بەکراوەیی دەمێننەوە و دەستەکانیش بە درێژکراوی دەمێننەوە، سەماحەتی سەدریش برایەکی خۆشەویستە و هاوبەشەکی گرنگە، هەرکاتێك ویستی بەپیل ئەو داوەتانە بێت و دەرگای بکاتەوە، ئەوا براکانی لە تەنیشت خۆی دەبینیت و ئێمەش زۆر شانازی پێوە دەکەین.

پێشکەشکار:

پەیوەندیت لەگەڵ سەدر ئایا ئەستاش هەر لەگەڵی پەیوەندیت هەیە ؟

سەماحەتی حەکیم:

لەڕاستیدا پەیوەندی رۆژانە لەو قۆناغە بەهۆی ویستی سەماحەتیان نییە، بەڵام ئەمە لە لایەن خۆمان هەموو کات ئامادەین بۆ پەیوەندیکردن.

پێشکەشکار:

پەیوەندی لەگەڵ هەرێمی کوردستان لەو حکومەتە. وەرای ڕێنماییەکانی بەڕێز سوودانی بەڵام دۆخە جارێکی دیکەش لە کەرکووک تەقیەوە، لەڕووی ئەمنی لە لایەک لەڕووی دارایش لەگەڵ حکومەتی ناوەند لە لایەکی دیکەوە، کەی ئەو قەیرانە چارەسەر دەکرێت؟

سەماحەتی حەکیم:

وەکو دەزانن، چەند بڕگەیەکی دەستووری هەن کە هەر لایەنێک بەو شێوەی خۆی دەیخوێنێتەوە، بەشێوەیەک لە شێوەکانیش لێی تێدەگات، تێگەیشتنی هاوبەش نییە، لەهەردوو لا بە بڕگە دەستوورییەکان بۆیە دوای ناکۆکی پەنا دەبرێتە بەر دادگای ئیتحادی وەک مەرجەعیەک، بەڵام جێی داخە کە هەموومان بە چارەسەر و بڕیارەکانی دادگای ئیتجاجی بەشێوەیەکی کامل ڕازی نەبووین، بۆیە لە شیکردنەوەی دەقە دەستوورییەکان ئەویش بووەتە جێی ناکۆکی هەردوو لایەن، حکومەتی ناوەندی و حکومەتی هەرێم، بەڵام پێم وایە کەمتمانەیی و لێک تێگەیشتن و بەردەوامبوون هەیە قەدەری ئێمە ئەوەیە کە لەگەڵ یەک ڕێک بکەوین، پێم وایە داهێنانی یاسای نەوت و غاز ئەو زەمینەیە خۆش دەکات و هەلێکی گرنگ دەبێت بۆ یەک بوونی تێگەیشتن و دیدی دەقە دەستوورییەکان کە جێی ناکۆکی هەردوو لایەنن، وە گەڕێنیان بۆ یاسا و ڕێسا، ئەوە پەیوەندی نێوان هەرێم و حکومەتی ناوەند لەسەر بنەمایەکی یاسایی ڕێک دەخات و کارەکانیش ڕێک دەخات، هیچ کێشەیەکی دەروونی نییە، شتی دیاری کراوی یاسایی وچەند داشتنێک هەن، دەبێت لەگەڵ یەکی بگونجێنین و بە ئەنجامەکی وا بچینە دەرەوە کە جێی ڕەزامەندی و بڕوای هەمووان بێت.

پێشکەشکار

خۆئامادەکارییەکانتان بۆ هەڵبژاردنەکانی داهاتوو چۆنە ؟ وەک ڕەوتی حیکمە ؟

سەماحەتی حەکیم:

وەک دەزانن بەیاری چوارچێوەی هەماهەنگی، ئەوەیە کە هێزییکانی چوارچێوەکە بە چەندین لیست دابەزن، ئەو یاسایەش یارمەتیدەرە و هەمەجۆرە، بۆیە ئێمەش بە لیستی هێزەکانی دەوڵەتی نیشتمانی دادەبەزین لەگەڵ برامان دکتۆر عەبادی و چەند هاوپەیمانەکی دیکە، پاڵێوراومان لە هەموو پارێزگاکان هەیە، کە ڕکابەری تێدا دەکەین، بە پشت بەستن بەخودای گەورە و بە شایەتی هاوبەشانی دیکە و ڕکابەرانمان لەو پرۆسەیە، لیستی ئێمە وەک لیستی هێزەکانی دەوڵەت زۆر تەکمەیە و بە هێز و هاوسەنگی ناسراوە لە ڕووی ئەو کەسایەتیانەی نوێنەرایەتی دەکەن کە لە چەندین هێزەکان و قەبیلەکان و پارێزگاکان و ناوچەکانن، ئەوەش لە لیستە بەهێزەکان و کاریگەرەکانە بەیاریش بەدەست گەلە، هیوادارم ئەنجامەکانی بەشێوەیەک بێت کە جێی ڕەزامەندی گەلەکەمان بێت، هەروەها بە ڕەوتی حیکمە و هاوپەیمانانی بەنێیەکی مێژوویی بێت.

پێشکەشکار:

پێم وایە هەندێک سوپرایز پێش هەڵبژاردنەکان ڕوو دەدەن؟ هەندێک هەڵوەستی دەوروبەر کاردانەوەی لەسەر نێو شەقامی عێراقی دەبێ کە بەرهەمی دیمەنی سیاسی دەبێت، هیچ هەیە مایەی نیگەرانی بێت؟

سەماحەتی حەکیم

بەهەڵسەنگاندنی من، هەڵبژاردنەکان دەڕوات و لە کاتی خۆی دەبێت بە ئیزنی خودای گەورە، هەموو شتەکان بەم ڕێڕەوە ڕەچکەی گرتوە، بەڵام دەبێت ئەوەش بزانین کە گەلەکەمان زیندوو و چالاکە، ڕەنگە هەندێك لە لاوەکان لە تشرین ئەو بۆنەیەیان خۆش بوێت و یادی ساڵانەی بکەنەوە، یان شتی دیکەی هاوشێوە بکەن، بەڵام ئەوانە هەموویان لە دیموکراتی عێراقی سروشتی سیاسی و کۆمەڵایەتی جێگایان دەبێتەوە، پێم وا نییە ئەوە کاریگەری لەسەر ڕێگای هەڵبژاردنەکان و کاتی و ساتی ئەنجامدانی هەبێت.

پێشکەشکار

پێگەیشتن لە دیمەنی سیاسی، قبوولکردنی یەکتری واتای ئەوەیە دەچینە قۆناغێکی دیکە کە یەکتر قبوول دەکەین، بیرۆکەی هاوبەش دێتە ئاراوە، بەرهەڵستکاران قبوول دەکەین و یان بەڵێین دەنگی ناڕەزایی باشتر پێ دەگات؟

سەماحەتی حەکیم:

پێم وایە ئەمە لەو ڕووەوە زۆر بەڕێوە پێش چووین، کاتێك ناکۆك دەبین، دادەنیشین، چارەسەر دەکەین بینیتان لە قەیرانی مووچەکانی هەرێم، بەڵام مەسرور بارزانی بەخودی خۆی هاتە بەغدا چاوی بە سەرکایەتییەکان و سەرکردە سیاسییەکان کەوت، گوێبیستی تێبینی و نیگەرانییەکانیان بوو، دواتر بەچوونی خۆی بە باسکردن، ئەوە هەمووی بووە هۆکاری ئەوەی بگەینە ڕێککەوتن بەچەند هەنگاوێك بە ئەوەی ئەو کێشەیە مرۆییەی گەلەکەمان لە کوردستانی عێراقی خۆشەویست چارەسەر بکرێت، ئەو جۆرە شتانە چارەسەر نەدەکرا بەو ئاسانی و نەرمییە گەر ئەوها نەبوایە، بەڵکو پانتایی زیاتری بەخۆیەوە دەبینی و شەڕە قسە لە میدیاکان دەگەیشتە ئەوپەڕی و گەلەکەشمان بیرەوەری لەو جۆرە وردەکارییانە پێبووێتەوە.

پێشکەشکار

هیچ ناکۆکییەك لە هاوکێشەکە هەیە؟

سەماحەتی حەکیم:

گومان لەوە نییە کە بوونی هاوپەیمانێتی کارگێڕی دەوڵەت کە نوێنەرایەتی گرنگترین هێزە سیاسییە بەشداربووەکان دەکات ئەمڕۆ لە پەرلەمان و حکومەتن، کە توێژێکی زۆر فراوانی هەموو لایەنەکانن، ڕێکەوتوون و لەگەڵ یەك دادەنیشن و هەستیارترین کێشەکان تاوتوێ دەکەن، ئەو کێشانەی ئەستەم بوو کە بخرێت ڕوو، لەم جۆرە بەنانە دەخرێتە ڕوو و قسەی لەسەر دەکرێت و گوێ لە بۆچوونەکان دەگیرێت، لەکۆتاییش بە ئەنجام و پێشبینی دەچینە دەرەوە، ئەوە هەمووی پێشکەوتنە لە دیمەنی سیاسی.

پێشکەشکار:

سەماحەتی سەید لە دیمەنی سیاسی یان لە دیمەنی شەعبی یان لە کۆمەڵگە لە 75% لە پرۆسەی سیاسی ڕازی نین، زۆریان بێ دەنگن، بەچی هێزە سیاسییەکان ئەو ناقۆزنەوە و کاری لەسەر ناکەن، بەچی ئەو تەگەرە هەر ماوەتەوە ؟

سەماحەتی حەکیم

بەدڵنیاییەوە لە هەموو وڵاتەکان زۆرینە بە دەنگەکە ئەوانەن کە بێ لایەنن و لەناو حزب نین و هاندەری هێز و کوتلەی سیاسی و قەوارە سیاسییەکان نین، کە ئەوەش زۆرینەیە، ئەوەش چاویان لەسەر دۆخی گشتییە، چەند دەتوانین خزمەتگوزاری پێشکەش بکەین، ئمرۆ قەیران ئەوان ئەوەیە کە ڕژێمی سیاسی و شسەرعیەتی بە ڕێژە و بری خزمەتگوزارییەکان دەکەنە پێوەر، واتای ئەوەیە پرۆژەی ڕژێم بە خزمەتگوزاری دەبەستنەوە، بۆیە لەبەر ئەوەی ئەو قەناعە هەلی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری زۆر گونجاوە لەبەر ئەوەی 200 ترلیۆن ئێستا دەکرێ بڵێین کۆتایی هاتووە لە جێبەجێکردنی بڕگەکانی بودجەدا، هەروەها خەریکە دەچێتە بواری جێبەجێ کردن، لە چەند مانگی داهاتوو لەهەموو پارێزگاکانی عێراق وەرشەیەکی کاری گەورە بە پڕۆژە خزمەتگوزارییەکان دەبینین، ئەگەر حکومەت لەوە سەرکەوتوو بێت ئەوا پێگە و شەرعیەتی ڕژێمی سیاسی لای ئەو خەڵکە پتەو دەبێت، هەروەها ئاستی مفەوەزیەی هەڵبژاردنەکانبەوەی کە ئو خەڵکە هەست بکات کەدەنگەکەی دەیخاتە نێو سندوقی دەنگدان وەك خۆی دەگات و هیچ شتێك لەپشتی پەردە نییە، وەك زۆر خەڵك شێوەی دەکەن،ئەوە هەموو دەبێتە هۆکاری ئەوەی خەڵکێکی زۆر بەشداری هەڵبژاردنەکان بکەن.

پێشکەشکار

لەدوایین دەربڕینت دەردەکەوێت کە تۆ نیگەرانی لە هەڵبژاردنەکان و ئەنجامەکانی ؟

سەماحەتی حەکیم

نەخێر، من هیچ نیگەران نین، با ڕوون بین، دەڵێین دەبێت هۆشیار بین، کار بکەین بەبێ دەنگی بەڵام بە بەرنامە بە گەڕانەوەی شکۆی ڕەوتی حیکمە و مێژووی و پێگەی لە دیمەنی سیاسی ، ئەمە دەمانەویت شکۆی ئەوە بگەڕێنینەوە کە تەنها 4 کورسی لە ئاستی ئەمە نییە، خەڵکی بە 400 هەزا دەنگ پاڵپشتیان کردین، بەڵام ئەو دەنگانە ئەنجامی لەڕووی کورسی باش نەبوو، هیواداربن ئەمجارە دۆخەکە باشتر بکەین و ڕەوتی حیکمە لە پێگەی راستەقینەی خۆی بێت لەڕووی سیاسی بە پاڵپشتی مێژووی و هەوادارە زۆرەکانی.